

Landschapsbouw

HET IS MAAR HOE JE HET BEKIJKT

[1915]

door

J. F. WOLTERSON

Wie in de zomer van dit jaar de tentoonstelling over Karel de Grote heeft bezocht in Aken, leerde daar een man kennen die een grote mate van oorspronkelijkheid paarde aan een uitgebreide zin voor de werkelijkheid. Wat hij zag sprak niet slechts tot zijn verbeelding, maar zette te zelfder tijd zijn zin tot handelen aan het werk. Steeds werd alles op de mogelijkheden voor toepassing onderzocht. Zo werd zijn kennis ten nutte gemaakt aan elk onderdeel van het regeringsbeleid. Zijn veelomvattend brein stelde hem daartoe in staat en hij beperkte zich niet tot enkele belangrijke facetten. In tegendeel kan men stellen dat zijn belangstelling universeel is geweest.

Daar waar hij niet in staat was zelf de zaken te overzien bediende hij zich van de knapste koppen die zijn regeringsperiode opleverde. Uit heel west europa bracht hij zijn medewerkers bij elkaar. Toch behield hij een grote eenheid in de beleidsvoering van zijn regering daarbij uitgaand van zijn sterke christelijke geloofsovertuiging.

Kennelijk was de ontwikkeling van europa op een punt gekomen waarop de vernieuwingen, die Karel aanbracht, in een vruchtbare aarde vielen. Daarin schoten zij zo goed wortel dat velen daarvan nog in leven zijn. Hij luidde een baanbrekende renaissance in waarvan die van de veertiende eeuw wellicht slechts als een voortzetting, wellicht als een bekroning dient te worden gezien. Zo deelde hij zijn rijk in hertogdommen in, een indeling die nog steeds een van de grondslagen vormt van het staatsbestel van vele europese landen en zelfs van de Verenigde Staten met zijn „counties”.

Alles wat hij opdroeg en invoerde werd schriftelijk vastgelegd in verordeningen en andere regeringsbesluiten. Zijn bekendste vernieuwing op landbouwgebied is wel het drieslag stelsel, maar ook voor details zoals het aanleggen van kruidentuinen en de daarin te telen nuttige en medicinale planten, werden regeringsbesluiten opgesteld.

Door de invoering van één bepaald lettertype, het gebruik van latijn als geschreven taal en het stichten van scholen vonden zijn voorschriften over heel zijn rijk de weg naar de toepassing. Tot in alle delen van europa deed hij dus zijn invloed gelden. Bekend is dat in ons land, waar in de lage gebieden een weg slechts kan bestaan door ophoging en afwatering middels een stelsel van berm en sloot, ook deze vorm door hem gereglementeerd werd. Om de functie van berm en sloot te behouden, gaf hij de bermen in gebruik aan de landbouwers die hun bezitsgrenzen langs de wegen hadden. Daarop mocht gras en hout worden geteeld en geoogst op voorwaarde dat in ruil daarvoor

bermen en sloten onderhouden werden. Het is wellicht dit oude recht geweest, dat tot in onze tijd in nederland het beplanten van wegbermen tot een gewoonte heeft gemaakt.

Slechts op weinig plaatsen zal dit recht nog niet zijn verdwenen. Veelal hebben thans gemeenten de beplantingen van wegbermen in handen of zijn zij in beheer bij de waterstaat. Ook zijn er nog wat beplantingen in handen van grotere particuliere lichamen zoals stichtingen. De belangstelling van de belendende boer is daardoor voor de meeste wegbeplantingen niet aanwezig.

Naast de functie van een soort langgerekt bos, waarin op vele honderden hectaren, een grote hoeveelheid waardevol loofhout wordt geteeld, hebben deze beplantingen in ons winderige klimaat een functie als windkering. Zij nemen uit een van de componenten van het klimaat de extreme invloeden weg. Het klimaat wordt daardoor milder en dus gunstiger voor landbouw en vruchtbomenteelt. Bovendien krijgt het landschap in zijn opbouw daardoor een intiemer karakter. Het wordt beslotener en lieflijker en toch verliest het niets van zijn wijldheid, die voor het hollandse landschap zo kenmerkend is. Aantrekkelijke voorbeelden hiervan zijn te vinden in de omstreken van Sint Oedenrode in Noordbrabant en Zelhem in de Gelderse Achterhoek.

Wij mensen zien nu eenmaal het landschap gewoonlijk vanaf het maaiveld en niet vanuit de lucht. Zeker verkeren wij gedurende het grootste gedeelte van ons leven, met ons zintuigelijk waarnemingsvermogen, op gemiddelde ooghoogte boven het aardoppervlak. Van daaruit beoordelen we dus het landschap. Het is ook vanuit dit gezichtspunt dat de bomen als bouw-clementen van het landschap moeten worden gezien.

Bomen kunnen soms meer dan een eeuw mee, maar vroeg of laat worden ze geoogst ook al werden zij oorspronkelijk uitsluitend ter verfraaiing van het landschap geplant. Na de oogst leveren ze hout, dat steeds een zekere waarde vertegenwoordigt voor de handelaar en de verwerker.

Het is dus eigenlijk ook weer voor de hand liggend dat voor bermbeplantingen die houtsoorten gekozen worden waarvan de standplaatsvoorwaarden de eerste plaats overeenstemmen met de heersende groeiplaatsvoorwaarden. Daardoor worden goede groei en gezondheid redelijk gewaarborgd. Verdere te stellen eisen zijn snelle aanwas en goede houtkwaliteit. Dit kan alleen dan bereikt worden wanneer men de eigenschappen van de boom, voor wat betreft de teelt, ter dege kent.

Het telen van bomen brengt met zich mee, zoals dit geldt voor elk gewas, dat de aanplant onderhouden dient te worden. Men kan, zelfs bij bomen, nu eenmaal niet na het planten weglopen en het opgroeien aan de voorzienigheid overlaten. Boomteelt is een vak dat begint op het moment dat het plantsoen wordt afgeleverd door de boomkwekers aan diegenen die de wegbermen en bosgebieden beplanten.

Aan de verzorging van de bermbeplantingen mankeert in ons land echter nog veel. Door juist en tijdig snoeien, mesten, bestrijden van onkruid en door het treffen van meer dergelijke houtteeltkundige maatregelen, kan de kwaliteit en de kwantiteit van het hout, dat deze beplantingen produceren, geweldig worden verbeterd. Vaak wordt verdord gras van de bermen in brand gestoken. Daarmee zijn reeds kilometers jonge beplantingen, met een waarde van 1000 gulden per kilometer verloren gegaan.

Met het onderhoud van deze beplantingen heeft de expert, namelijk de houtvester van het staatsbosbeheer, weinig of geen bemoeienis. Dit onderhoud wordt veelal door niet voldoende deskundigen verricht, die in dienst zijn van

„En als die bomen nu eens van U waren.....”

gemeenten of waterstaat en die slechts zijdelings en niet persoonlijk belang bij de beplanting hebben.

De boeren met gronden die grenzen aan dergelijke beplantingen zijn zelden daarmee ingenomen. Bomen van een wegbeplanting met grauwe abeel werden door een boer van het belendende weiland veroordeeld als: „'t Ben kregen die witbladden”.

Een andere boer had zijn moestuin aangelegd ten oosten van een weg, die aan weerszijden beplant was met een rij populieren. Toen hij zag hoe ik met interesse naar deze beplanting stond te kijken kwam hij aangeslenterd en begon zijn hart te luchten.

„Die witte zijn niks waard, ze geven slecht hout,” zei hij. „Dat zal wel meevallen,” antwoordde ik.

„Mijn vader zegt dat de kwaliteit slecht is”, beriep hij zich op diens gezag en daarmee was dit onderwerp van gesprek voldoende belicht. „Bovendien geven ze zo'n winterboel, al het blad valt in mijn boerenkool. Voor mijn part worden ze van 't winter allemaal tegen de grond geslagen,” kwam hij met een slimme blik vanonder de klep van zijn pet uit. Ik kon immers wel eens een houtkoper blijken te zijn.

„Die bomen zijn zeker van de gemeente” vroeg ik en toen hij dit beaamde vroeg ik: „En als die bomen nu eens van U waren hoe zou U dan over een dergelijke wegbeplanting denken?” Die vraag moest hij even grondig laten bezinken, want die kwam te onverwacht. Maar na twee minuten trok er een lachje langs zijn mond en kwam het antwoord: „Dan zou ik die bomen anders bekijken”. En inwendig zag ik hem snel een berekening maken van wat hem die bomen wel op zouden kunnen leveren.

„Zou de kwaliteit van die witten dan geen bezwaar zijn?” vroeg ik streng.

„Maar ik zou een beter soort geplant hebben en ik zou op tijd gesnoeid hebben” was het antwoord.

Op weg naar huis dacht ik weer aan Karel de Grote en aan diens praktische zin die wij niet benutten. Immers als je iemand anders de wegbermen voor het telen van bomen in gebruik geeft kun je zekere voorwaarden omtrent het beheer daarvan stellen.